

Марченко Анна Миколаївна,
студентка групи ЗФН-22-1м, 2 курсу,
другого освітнього (магістерського) рівня
спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»;
науковий керівник:

Пшенична Марія Володимирівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та обліку;
Інститут економіки та менеджменту
ЗВО «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ В ЧАСИ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Визначальною рисою суспільств демократичного і цивілізованого світу є надійна система соціального захисту вразливих, незахищених та малозабезпечених груп населення. Попри повномасштабне вторгнення країни-агресора на територію України 24 лютого 2022 року та тимчасову окупацію частини українських територій, всі сектори національної економіки продовжили функціонувати та виконувати частину своїх зобов'язань по забезпеченню передумов для реалізації функцій соціального захисту як пріоритетної місії державного фінансового механізму.

Чільне місце в системі соціального захисту належить пенсійному забезпеченню. В свою чергу, під пенсійною системою розуміють сукупність правових, економічних та організаційних інститутів і норм, спрямованих на надання фінансової підтримки громадянам шляхом виплати пенсій за певних регламентованих законодавчою базою умов [1, с.64].

Так, відповідно до діючої нормативно-правової бази, громадяни мають право на соціальний захист у вигляді пенсії, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [2, с.136].

На сьогоднішній день в Україні розрізняють такі види пенсійних виплат: пенсія за віком, пенсія за інвалідністю (у тому числі каліцтва), пенсія у зв'язку з втратою годувальника (призначаються відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»), довічна пенсія, довічна обумовлена пенсія, довічна пенсія подружжя, одноразова пенсійна виплата, додаткові пенсії, пенсії за вислугу років (призначаються відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення»). Крім того в рамках вітчизняного законодавства передбачено особливі умови нарахування пенсійних виплат для осіб, які підпадають під дію Законів України «Про

статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про підвищення престижності шахтарської праці», «Про освіту», «Про державну службу», а також «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною», «Про соціальний захист дітей війни», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» тощо.

Станом на 1 січня 2023 року на обліку в Пенсійному фонді України перебувало 10,69 млн. осіб пенсіонерів, що на 153,2 тис. осіб менше порівняно із початком 2022 року (рис.1). Як свідчать дані, наведені у звіті про роботу Пенсійного фонду у 2022 році, із загальної чисельності пенсіонерів отримують пенсії 6,5 млн. жінок (60,8%) та 4,19 млн. чоловіків (39,2%). Водночас за минулий рік було призначено 390,9 тис. нових пенсій. При цьому загальна чисельність застрахованих осіб (які сплачували внески до Пенсійного фонду) у грудні 2022 року становила 10,8 млн. осіб, з яких найманих працівників – 8,6 млн. осіб [3].

Рис. 1. Динаміка кількості пенсіонерів в Україні з початку російської агресії проти української держави (2014-2023рр.)

Джерело: складено автором на основі даних [3].

Середній розмір пенсії станом на 1.01.2023 р. становив 4622,59 грн., що на 631,06 грн., або 15,8%, більше, ніж на початок 2022 року. Мінімальна пенсія за віком зросла за рік з 1934 грн. на до 2093 грн. Як видно з рис.2, найбільшу питому вагу (4,07 млн.осіб або 38,1%) серед загальної чисельності пенсіонерів займали особи із розмірами пенсійної виплати на рівні від 2001 грн. до 3000 грн. Тоді як майже 2,52 млн.осіб (23,5% загальної чисельності пенсіонерів) отримували пенсійне забезпечення в сумі від 3001 грн. до 4000 грн.

За результатами 2022 року забезпечено виплату пенсій 10,7 млн. громадян на загальну суму 574,3 млрд.грн., у тому числі з урахуванням особливостей виплати пенсій на період введення воєнного стану.

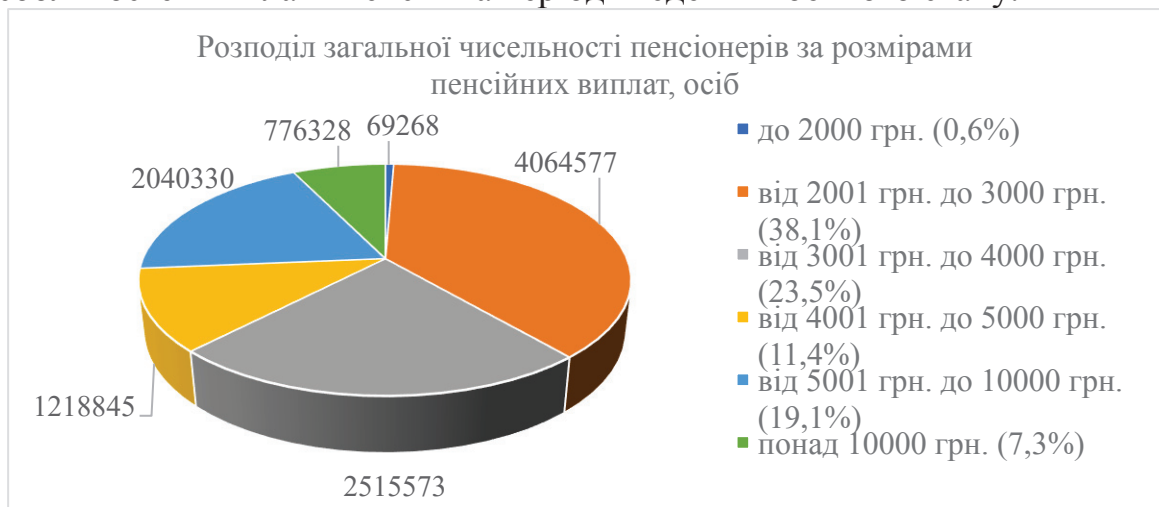

Рис. 2. Розподіл пенсіонерів за розмірами пенсійних виплат (станом на 01.01.2023р.)

Джерело: складено автором на основі даних [3].

Стає очевидним, що з огляду на довготривалий збройний конфлікт із окупаційними військами країни-терориста на території України, пенсійне забезпечення як вид соціальної допомоги для незахищених категорій громадян набуває особливої значущості. Не маючи змоги з ряду причин, серед яких поважний вік, інвалідність, нозології, самотність, соціальне неблагополуччя, бідність тощо, не маючи змоги піклуватися про себе чи своїх дітей і залежачи від зовнішньої допомоги, пенсіонери є практично беззахисними в ситуаціях військової загрози. Відтак, діяльність у сфері державного пенсійного забезпечення потребує постійного вдосконалення та пошуку дієвих інструментів її реалізації.

Однією зі знакових стратегічних інновацій в сфері регулювання фінансових аспектів пенсійного забезпечення в Україні в умовах глобальної невизначеності є ухвалення Верховною Радою України у 2022 році закону, що дозволяє здійснювати благодійні внески на виплату пенсій (меценатські пенсії). Їх можуть сплачувати громадяни України на користь конкретної людини, яка вже отримує пенсію та має рахунок в Пенсійному фонді, або знеособлено. Станом на 1.09.2023 року Міністерство юстиції та правління Пенсійного фонду в тестовому режимі опрацьовують механіку цих меценатських пенсій. Таким чином, залучення додаткових фінансових ресурсів у вигляді благодійних внесків і меценатських допомог дозволить збільшувати розмір пенсійного забезпечення пенсіонерам сьогодні.

Крім того, очікує на розгляд Верховною Радою проекту закону №9212 «Про накопичувальне пенсійне забезпечення», що обов'язкову участь у накопичувальних пенсійних схемах для всіх категорій працівників до досягнення ними 55-річного віку та обов'язок роботодавців сплачувати обов'язкові пенсійні внески за цих працівників: 1% у 2023 році, 1,5% - у 2024

році, 2% - у 2025 році відповідно. При цьому держава бере на себе зобов'язання співфінансувати такі внески на паритетних засадах за рахунок коштів державного бюджету України.

Таким чином, можна констатувати, що повномасштабне російське вторгнення на територію України обумовило чималу кількість викликів для фінансової, бюджетної, економічної системи країни в контексті виконання державою функцій соціального захисту в цілому та пенсійного забезпечення зокрема. Тож, пріоритетним завданням сьогодення є пошук можливостей для термінового збільшення розміру пенсійного забезпечення уразливих верств населення шляхом імплементації механізмів реалізації меценатських пенсій та паритетної співучасті роботодавців і держави в системі накопичувального пенсійного забезпечення нового формату.

Список використаних джерел

1. Грушко В.І., Скулиш Ю.І, Лаптев С.М. Пенсійна система. Київ, 2019. 512с.
2. Шалієвська Л.І. Пенсійне забезпечення в системі економічної безпеки держави: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 196 с.
3. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України. URL: <http://www.pfu.gov.ua/> (дата звернення 30.09.2023)
4. Коваленко Ю. М., Коваленко І. І. Еволюційні тренди в системі інвестиційних і пенсійних фондів в Україні. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2020. №1 (21). С. 43–52. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-5932.4.2020.43-52>

*Мединська Тетяна Володимирівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, економічної безпеки,
банківської справи та страхового бізнесу;
Львівський торговельно-економічний університет*

ПОДАТКИ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ЇХ РОЛЬ У ДОХОДАХ БЮДЖЕТІВ МУНІЦИПАЛІТЕТІВ У КРАЇНАХ ЄС

В останні роки широко досліджується роль податків на економічну діяльність (ПДФО, податку на майно в частині оподаткування комерційної нерухомості та податку на прибуток, який надходить до місцевих бюджетів) для розвитку муніципалітетів / територіальних громад в країнах ЄС.

Результати наукових досліджень у країнах ЄС доводять наявність позитивного причинно-наслідкового зв'язку між перерозподілом податкових надходжень на користь місцевих бюджетів та економічним зростанням на місцевому рівні [1]. Зазначимо, що в Україні податки, які сплачуються за результатами ведення економічної діяльності, займають найбільшу частку у